

GABRIELA MELINESCU'S AUTOBIOGRAPHICAL NOVEL

Maria Beatrice Lucaciu

Phd Student, University of Oradea

Abstract: Gabriela Melinescu is a writer who can not explain herself only in a specific way of literature. She writes novels, poems, diary, publicistics and in the same time she is a good painter. She's all literary work can be associated with her swedish diary which represents the interpretation key of the others literary work. Acasă printre străini is an autobiographical novel which presents Luli's life seen from two perspectives: her childhood and her life as a Swedish journalist. Important themes and symbols can be mentioned in this autobiographical novel such as: love, exile, death, creation, homesick and so on and so forth. Mysticism, everyday life, xenophobia, art and time blend together, harmoniously completing to be closed between the covers of a novel that becomes an excellent fresco of our time. The Romanian landscape no longer corresponds to that of the adolescence memories. The protagonist creates a new space she calls home, in which the foreigner is perceived as an intruder. Therefore, the autobiography blends harmonious with fiction, create to a writing of the border between poetry and prose, ridding itself of dreams, personal and external events.

Keywords: autobiography, identity, exil, foreigner, writer, memory.

Scrisă la persoana I sau la persoana a III-a, proza Gabrielei Melinescu întrunește o sumedenie de teme ale *Jurnalelor*. *Acasă printre străini* a fost perceput ca un *roman document*, „tot o mărturie, chiar dacă există anumite elemente de ficțiune.”¹ În roman, autoarea reia ideile din jurnal, construindu-i întreaga structură pe exilul occidental al unui cetățean român, care, prin multiplele legături pe care le are cu patria-mamă trebuie să se întoarcă. Dacă în jurnal diarista încearcă să recupereze memoria, în romanul profund autobiografic, prozatoarea „descrie un flux al gândirii/trăirii, în care, prin mecanisme incontrollable, se amestecă fără încetare prezentul cu trecutul, realități românești și suedeze, poezia cu proza, cărți citite în mai multe limbi și tablouri din expoziții de mult uitate, ritmuri muzicale din epoci diferite, speranțe și dezamăgiri, cioburi de sentimente și amintiri.”²

Misticism, cotidian, xenofobie, artă și timp se împletesc, completându-se armonios pentru a fi închise între copertele unui roman, care devine *o frescă excelentă a timpului nostru*. România post-comunistă - o realitate dezolantă, Suedia anilor 2000 – o societate xenofobă. Peisajul românesc nu mai corespunde cu cel din amintirile adolescenței la fel cum realitatea suedeză s-a deformat nemaifiind aceeași cu cea din tinerețe, când statutul de soție a unui prosper editor o proteja de atacurile ostile emigranților. Prejudecățile și stereotipurile pun o etichetă de neșters așa-zișilor intruși - „în mintea ei, eu rămân întotdeauna cineva care a venit în țara sa din cea mai nefericită regiune a lumii. În ochii ei, eu sunt o imagine a tuturor nenorocirilor care ar putea amenința Suedia.”³ Ca răspuns la aceste etichetări negative, protagonistă găsește o cale pentru a se proteja prin același procedeu ca în jurnal, creându-și

¹ Ruxandra Cesereanu, *Gulagul în conștiința românească. Memorialistica și literatura închisorilor și lagărelor comuniste. Eseu de mentalitate*, Iași, Editura Polirom, 2005, p. 10.

² Tudorel Urian, *Hoinăreală în timp*, în *România literară*, nr. 29, 2004.

³ Gabriela Melinescu, *op.cit.*, p. 11.

un spațiu securizant, un vid împrejurul său, simțind că ceilalți nu pot rezista vidului din cauza urii pe care o nutresc.

Exilul este un alt motiv central al cărții, iar condiția celui care este perceput ca *străin* este prezentată din viziunea celui care o întrupează - „o carte despre xenofobie, examinând conceptul de *acasă* și de *străinătate*, punând întrebări care ne ating profund, pe tema exilului.”⁴ Protagonista își creează un nou spațiu pe care îl denumește *acasă*, într-o țară de adopție, în care străinul este perceput ca fiind un intrus. Reușește să îmbine două limbi, două culturi și să-și creeze o nouă identitate, să își construiască un *acasă* în funcție de propriile concepții. Cu toate acestea, în fiecare manifestare a noii sale vieți, există câte un element care îi aduce aminte de patria pe care a părăsit-o: prietenul său cel mai bun de la Centrul de Presă la care lucrează este un evreu în vârstă care a plecat tot de la București, admirația sa pentru regele Karl al II-lea și pentru călătoria incognito pe care acesta a fost forțat să o întreprindă din Moldova, prin Țările Române, până în Suedia natală, autorii pe care îi traduce în limba română și prilejul care i se oferă de a pleca la București, pentru lansarea cărților traduse. Sunt prezentate în antiteză cele două țări, care formează două lumi diametral opuse: Suedia, lumea tuturor posibilităților, utopia oamenilor ce trăiesc după Cortina de Fier și România, o lume claustrofobă, unde singura modalitate de evadare este visul. Inovația schimbă lumea, însă în România continuă să fie foamete și disperare. Este o țară care proslăvește Omul de Metal, al cărui unic țel este mărirea producției și îndeplinirea planului cincinal. Omul este transformat treptat într-un robot care nu mai are sentimente și nici dreptul la opinie. Cei care nu doresc să fie transformați de regim, aleg calea exilului, asemeni naratoarei.

Ideea centrală a cărții este fenomenul inexplicabil al curgerii timpului, iar întrebarea fundamentală care reiese dintre rânduri este eterna dilemă reluată din jurnal – *Cine sunt eu? Eu sunt scriitorul, aparținând unei specii blestamate de elefanți, „care nu uită niciodată nimic și merg direct la țintă când vine timpul revanșei. Dar suntem un grup aparte, cel mai exclusivist dintre toate. Pentru aceasta ne urăsc toți așa de mult. Scriem și spunem exact ceea ce gândim, noi nu ezităm să spunem ce e neplăcut.”*⁵ Așadar, protagonista se află de două ori *printre străini – străini la vorbă și la port*.

Prezentul și trecutul sunt cele două coordonate temporale care alternează – trecutul copilăriei și al adolescenței bucureștene se întrepătrunde cu existența cotidiană în capitala Suediei, la Centrul de Presă sau cu vizitele întreprinse în România. Viitorul este o altă față a timpului, asupra căruia sunt vizibile influențele trecutului asupra prezentului și ale prezentului asupra viitorului. „Eu recunosc că nu pot să mânuiesc nici trecutul, nici viitorul. Și totuși viitorul este într-un anumit fel o unitate fizică bine cunoscută, pe care eu, printr-un efort de voință, pot să o influențez într-o oarecare măsură. Eu știu, de exemplu, că ceea ce mi s-a întâmplat în obscuritatea trecutului se mișcă și, când mă aștept mai puțin, poate oferi materie primă pentru prezent ori pentru viitor.”⁶ De aceea, dictonul latin *Carpe diem!* este la loc de frunte și în această carte: pentru că ziua de azi este singura certitudine, trecutul și viitorul fiind frontierele între care se derulează viața noastră, a muritorilor. „Trăiește-ți clipa, înseamnă pentru mine că fiecare zi trebuie să-mi răspundă la o întrebare: de vreme ce moartea este neîndoielnică și clipa ei necunoscută, ce voi face azi?”⁷ Omul de azi nu mai poate opri timpul pentru că nu știe să îl împartă la fel ca strămoșii săi, care aveau înțelepciunea de a-și organiza lucid timpul. Incapacitatea omului modern de a defini timpul a dat naștere diferitelor

⁴Gabriela Melinescu, op. cit, Copertă 4, Aftonbladet.

⁵ Gabriela Melinescu, *Acasă printre străini*, Editura Polirom, Iași, p. 16.

⁶ Idem, *Ibidem*, p. 18.

⁷ Idem, *Ibidem*, p. 95.

concepțe temporale: timpul este începutul și sfârșitul vieții, iar activitățile derulate între cele două coordonate sunt pierdere de timp.

Sentimentul de spaimă, o frică de timp, o teroare a trecutului invadează uneori sufletul naratoarei și oricât ar încerca să se elibereze de trecut prin scris, „ești atacat din nou de ceea ce ai respins adineaori, ca și cum timpul creează în spatele și înaintea noastră aceste imagini.”⁸ *Lumea cealaltă*, a trecutului, sălășluiește încă în sufletul naratoarei, fiind o dovadă a faptului că exilul nu a distrus amintirile, ci din contră, le-a făcut să fie mai vii ca niciodată. Prin vizitele succesive întreprinse în țara de origine, protagonistă se simte prizonieră în spațiul dintre cele două dimensiuni - *țara tecutului și țara prezentului*, ambele purtând încărcătura unei vieți scindate, desfășurate pe două coordonate. Amintirile se ciocnesc de imaginile reale și dau senzația unei non-apartenențe niciunui loc. Punerea față în față a amintirilor cu realitatea accentuează prăpastia dintre modul în care a fost percepută și înregistrată realitatea la un moment dat și realitatea actuală. „Sunt ferm decisă să mă plimb pe acolo unde odinioară m-am născut, să unesc spațiul, locurile, cu amintirile despre ele.”⁹

Protagonista se află într-o perpetuă căutare a non-timpului, un loc unde să se poată odihni de trecerea vremii. Reușește într-o oarecare măsură să se retragă spre marginea timpului pe care îl compară cu o placă de patefon, găsind un loc unde mișcarea e mai lentă, fiind mai departe de centru. Însă cei de la margine nu pot opri timpul. Doar cei din mijloc au acest avantaj (părinții cu copii sau îndrăgostiții), ceilalți mulțumindu-se doar cu aparenta lentoare a scurgerii ireversibile. *Spărturile din timp* oferă iluzia unei evadări, a unei accederi la *cer*, un cer autoconstruit în cultura română care se numește *dor*. De aceea *singurul lucru pe care îl mai avem este timpul*, un timp al amintirilor, al memoriei și al dorului - „timpul, altul decât cel care ticăie, mă poartă înapoi spre țara mea.”¹⁰ E asemenea apei, ce nu poate fi oprită, nici întoarsă înapoi, nici stăpânită, ci curge spre necunoscut, adunând *amintiri*, care vorbesc uneori, ieșind la suprafață din străfundurile întunecate ale timpului-apă. Alteori, precum imaginea reflectată în luciul apei, amintirile deformează realitatea, rețin o imagine deformată a acesteia - „arată o versiune proprie a istoriei noastre deformată sau chiar atinge lumile uitării,”¹¹ refuzând să mai irumpă.

Autobiografia se împletește armonios cu ficțiunea, dând naștere unei scrieri aflate la granița dintre poezie și proză debordând de vise, evenimente personale și exterioare. „Romanul seamănă cu o frumoasă muzică de cameră în patru părți: primăvara, vara, toamna și iarna. Schimbările anotimpurilor eliberează memoria, astfel încât totul se ridică din adânc la suprafață.”¹² Această eliberare a memoriei prin scris este cu totul altfel față de cea din jurnal - în roman „scopul scriitoarei nu este reamintirea, ci deschiderile, înlănțuirile libere și asociațiile poetice despre exil și timp,”¹³ iar în jurnal scopul este salvarea amintirilor, înregistrarea acestora pentru a le salva din negura necruțătorului timp.

Dar anumite coordonate ale jurnalelor se păstrează și în roman - „un anumit tip de misticism, suav, dar deosebit de persistent (o mătușa călugăriță), practici devenite intime și aproape reflexe, dar care rămân pentru cititor într-o zonă a ezotericului (rugăciunea inimii), un cult pentru viața trăită prin artă și o încredere metafizică în prietenie.”¹⁴ Observațiile, amintirile, exilul, viața de scriitor, condiția de străin, întoarcerile acasă sau evenimentele

⁸ Idem, *Ibidem*, p. 98.

⁹ Idem, *Ibidem*, p. 222.

¹⁰ Idem, *Ibidem*, p. 85.

¹¹ Idem, *Ibidem*, p. 231.

¹² Gabriela Melinescu, *Acasă printre străini*, Editura Polirom, Iași, 2003, Dagens Nyheter, Copertă 4.

¹³ Idem, *Ibidem*.

¹⁴ Luminița Marcu, Ziarul Ziua, 2 august 2005.

cotidiene sunt teme comune ale celor două scrieri. Personajul, alter-ego al scriitoarei, este mereu atent la ceea ce se întâmplă în jurul ei, totul este înregistrat în memorie, analizat și depozitat într-un suflet care se zbate între două case.

„Dar cel ce are două patrii, nu are niciuna,¹⁵ iar visele devin mai importante decât o patrie. În plan oniric, patria e cea de odinioară, reconstruită nostalgic, în vis, unde o urmează adânc *de suflet să se prindă*. Visele devin și ele o formă de evadare, de eliberare de trecut și de limitarea realității. Universul oniric recrează o lume, un spațiu al copilăriei fără griji și al unei adolescențe pline de idealuri, o lume a exilului în care noul venit nu mai este considerat un intrus sau un străin. Aceasta este lumea viselor, o lume a tuturor posibilităților, o lume a călătoriilor în timp și spațiu, fără bariere, fără constrângeri, fără prejudecăți.

Așadar, romanul *Acasă printre străini*, o frescă a conștientizării închide între copertițe sale numeroase teme, precum: exilul, visul, curgerea inexplicabilă a timpului, observațiile, amintirile, viața de scriitor, condiția de străin, întoarcerile acasă sau evenimentele cotidiene, toate acestea reprezentând temele comune ale celor două scrieri. Personajul, alter-ego al scriitoarei, este mereu atent la ceea ce se întâmplă în jurul ei, totul este înregistrat în memorie, analizat și depozitat într-un suflet care se zbate între două case, el simținduse mereu *printre străini*.

BIBLIOGRAPHY

- Melinescu, Gabriela, *Acasă printre străini*, Editura Polirom, Iași, 2003.
- Marcu, Luminița, în „Ziarul Ziua”, 2 august 2005.
- Urian, Tudorel, *Hoinăreală în timp*, în *România literară*, nr. 29, 2004
- Cesereanu, Ruxandra, *Gulagul în conștiința românească. Memorialistica și literatura închisorilor și lagărelor comuniste. Eseu de mentalitate*, Editura Polirom, Iași, 2005.
- Tăbăraș Stelian, *Pe meridianul cocorilor*, în „Luceafărul”, nr. 30-31, 2005.
- Vultur Smaranda, *Despre suflet și timp*, în revista „22”, nr. 783, 2005.

¹⁵ Gabriela Melinescu, *op. cit.*, p. 109.